

La Selva, més enllà de l'aparença

ASSUMPCIÓ CANTALOEZELLA

Una vegada un amic meu arquitecte em deia

—No trobes que aquests turons són sensuals...

Passàvem per la carretera que travessa Vilobí d'Onyar i, davant nostre, s'estenien les ondulacions

de camps i boscos que moren al peu de les Guilleries i el Montseny.

—Són sensuals repetia el meu amic.

Ja sabem que els arquitectes són poetes. En realitat una plana —i un jardí i un cos— no és ni sensual ni és especialment res. Són els ulls que la miren els que hi projecten uns mons subjectius. Parlar d'una plana sensual és sentir-te disposat al món sensitiu. Senzillament. ...O potser no?

Però aquell dia, els turons suaus i harmònics s'eixamplaven als nostres ulls que estaven disposats a tota sensualitat dins la velocitat de «lerracine» que traspassava cels canvians de vent de març.

Un altre dia i amb uns altres amics ens miràvem, des de dalt de les Guilleries, les precipitacions de boscos que es descobreixen fondata endins i plana enllà fins arran de mar.

Els meus amics duïen amb ells els seus nens. El gran va preguntar

—Pare, per què hi ha tants i tants d'arbres aquí?

—Fill meu va dir el meu amic

—Això és la Selva.

Érem just al collet de l'Espinau, aquell lloc retratat per J.M. Forn en la pel·lícula «Companys, procés a Catalunya», i que volia ser un indret cap al Pirineu, cap a les fronteres.

—Sempre m'ha fet gràcia aquella escena i mai no he pogut acabar de creure-me-la. És clar que potser tot Catalunya és un indret cap al Pirineu, però pensar que per encaçar fronteres has d'enfilar-te als mil dos-cents metres de les Guilleries, tor-

Pont i pas d'en Vilà, a Santa Coloma de Farners. Totes les fotografies que il·lustren aquest text pertanyen al llibre Les terres catalanes, de Pere Blasi, editat a Barcelona per Aymà l'any 1954.

nar a baixar a la conca del Ter, pujar de nou les cingleres de Cabrera i embardissar-te per les afraus de la Garrotxa és, si més no, molta imaginació. Em feien llàstima aquells fugitius amb tartanes, boscos de castanyers enllà pel caminet sinuós que s'enfonsa cap a Santa Creu d'Horta, la petita esglésiola deixada anar al mig d'aquell desert de boscos. Em semblava que no la trobarien mai la nova terra per aquells camins.

Un matí assolellat, anàvem amb barca prop de Lloret de Mar i des de l'aigua miràvem les pinedes que s'arrapaven als espadats granítics, les seves copes recargolades esquitxaven de verd l'orgia de blaus intensos. I ens feia estrany pensar en els camins amagats terra endins als sotaboscus quietes.

L'estesa de cossos torrant-se a la sorra rosada de la platja, quan vàrem amarrar, ens precipità més aviat món endins cap a les inesgotables multituds humanes de qualsevol lloc de la terra.

Un dia, des de Montjuïc, intentava distingir-la, la Selva, al mig de la tarda que s'acabava. No m'era possible saber on comença exactament. La configuració que pots distingir del Montseny fins a Girona et dona un esquema molt clar: una serralada cap a ponent, una altra a llevant, que amaga el mar, i una plana fins als peus de la ciutat. On començava la Selva? A vol d'ocell no hi havia res que la fes especialment diferent del Gironès Oriental.

Sembla ser que abans d'ara mateix això formava part d'una plana elevada restes d'una antiga formació muntanyosa. Aquesta plana, segons els geòlegs, hauria estat somoguda després del moviment alpí, i s'hauria enfonsat pel bell mig, tot alçant-se prop de mar i cap a ponent. Un tros d'aquesta antiga formació, ara muntanya-plana-muntanya, és la comarca de la Selva. Un tros ben quadrat, geomètric, traçat amb compàs i esquadra. Un esquema.

Ser o no ser

Sovint hom es pregunta si aquesta comarcan tan diversa i

amb interessos tan encontrats té raó de ser. El nucli d'intercanvi humà i comercial, almenys de terra endins, que en altre temps significava el mercat de Santa Coloma ha deixat de tenir rellevància. La proximitat de la comarca amb Girona i Barcelona, i les bones comunicacions modernes que la uneixen a aquestes ciutats, ha fet que els diferents pobles deixin de mirar comarca endins. Si en llocs com la Garrotxa encara té un cert sentit parlar d'aglutinació entorn de la capital degut a l'aïllament, a la Selva, aquest factor ha desaparegut, sembla que no li quedi res que l'afaiçoni. Els trens, les carreteres, l'autopista, obertes de nord a sud, més aviat l'orienten camins enllà. Les antigues vies de comunicació internes són sovint difícils i es troben en tan nefastes condicions que actuen com a barreres reals entre els diferents pobles. Anar de Santa Coloma a Sant Hilari és una veritable proesa. Resseguir la carretera d'Anglès a Sta. Coloma ha esdevingut una carrera d'obstacles de primera magnitud. Si fins fa poc els revolts i els sots de l'asfalt convertien el trajecte en un atac per la salut del viatger ara, amb les obres d'obertura del nou traçat que duen mesos i mesos pràcticament estancades, circular per la carretera és senzillament jugar-te la vida. Arbúcies només es comunica amb Sant Hilari, Breda, Hostalric i Maçanet i, fins fa poc, ben poc, anar de Lloret a Tossa només es podia fer per necessitat.

Tots aquests factors han creat una sèrie de nuclis que gairebé no es relacionen si no és per jugar a futbol els diumenges a la tarda. Sant Hilari i Arbúcies no es diuen res amb Santa Coloma. Amer, la Celleria i Anglès miren definitivament, marges del Ter avall, cap a Girona. Vidreres i Sils són cruïlla de camins, soles, al mig d'un dels sectors més plans de la comarca. Blanes, Lloret i Tossa fa segles que viuen d'esquena a la terra ferma, i Vilobí, Riudellots i Caldes són del tot gironines.

Davant de tot això no és gens estrany que els pobles de sota el Montseny diguin que formen part d'una comarca nova, que els de dalt de les Guilleries s'autoanomenin

Santa Coloma de Farners.

«subcomarca de les Guilleries» sense saber gaire on s'ha d'incloure aquesta subcomarca, si a Osona o a la Selva o a cavall de totes dues.

A les assemblees d'estudiosos que tingueren lloc a Sta. Coloma l'any mil nou-cents vuitanta-tres, la pregunta «Té raó de ser la comarca de la Selva?» va esdevenir la música de fons de les jornades. La resposta a aquesta pregunta va quedar en suspens i és molt possible que es perdi per sempre més dins les ponentades i les llevantades que somouen els mals esperits d'aquestes terres perquè malgrat totes les consideracions, els dubtes i les preguntes existencials, amb la nova distribució territorial de la Generalitat la Selva ÉS, o almenys té un nom, i uns límits. I té uns problemes.

Persones i terres

La Selva no té bones carreteres però té una munió de camins i caminets de bosc. Aquests viaranyos et permeten penetrar amb silenci tots els racons de la comarca, pujar als cims de les muntanyes, enterrar-te valls endins, gronxar-te pels pujols i tocar la mítica mediterrània amb un dit.

Llavors pots quedar seduït per les frondositats dels boscos de muntanya, pels exuberants cultius d'usurdes, de fencs, de blats i de cibades cap a les terres més planes, per les ordenades plantacions d'arbre blanc —plàtan, pollancre,

xop— a les terres baixes i riuencques, prop dels estanyols i dels torrents.

I per la recent proliferació de planter d'arbres i mates de jardí de tota mena.

Les arbredes organitzades i ben arrengrerades, els troncs estassats a les vessants de muntanya, els boscos ordenats sectorialment et donen bona notícia de la intensa explotació forestal que s'està produint en aquesta comarca, sobretot a les muntanyes de l'interior i a les zones del pla. Aquesta intensa explotació forestal ha estat la causa rellevant de la ubicació de l'Escola de la Capacitació Agrícola i Forestal de Catalunya dins la comarca, concretament a Santa Coloma de Farners.

En aquests moments, al Montseny i a les Guilleries s'està produint la substitució de la mata de bosc secular alzina, suro, roure i castanyer, per avetars i pinedes imponents cap a muntanya i esteses d'arbre blanc cap a la plana, com s'ha dit abans.

Encara que al primer cop d'ull la comarca pot semblar essencialment forestal i agrícola, ben aviat t'adones que endins dels arbres i dels cultius diversos s'hi amaga un considerable assentament industrial que va des de la manufactura de teixits fins a la indústria derivada de l'explotació forestal. Quan baixes de les muntanyes cap als pobles de les valls —Arbúcies, Breda, Santa Coloma—, pilons d'arbres tallats arran de construccions industrials t'aboquen dins el món de les serradores, aquí anomenades serres. Les serres són importats en aquestes ciutats, com tota la indústria derivada de la fusta, parquet, materials aïllants, objectes d'ornamentació. Hi és gairebé ancestral la indústria surera, amb considerables alts i baixos als darrers anys.

Al voltant de les grans vies de comunicació —ferrocarril, autopista, carreteres— s'ubiquen les principals indústries tèxtils, lleteres i agropequàries. El desenvolupament industrial, un xic tardà i no gens precipitat, ha estat potser la causa principal per la qual en aquesta comarca les indústries s'hagin assumit d'una manera racio-

nal, sense una excessiva degradació del medi. Només cap al curs baix de la Tordera el fenomen industrial és més estrident, més descarat i entra sovint en la tipologia més clàssica de la fàbrica voltada d'una colònia fabril.

Cal esperar que la definició de la zona que va d'Hostalric fins a la frontera, com a pol de desenvolupament industrial, no afecti negativament el medi natural de la comarca de la Selva, la qual es troba dins l'esmentada zona.

L'equilibri entre el món rural i la indústria ha conservat l'assentament humà en aquesta comarca. Aquest assentament ocupa tant masies ancestrals com construccions de nova planta disperses al mig dels conreus, i manté els pobles i poblets en plena vitalitat.

Les petites ciutats de la comarca, a les hores punta, poden dur-te de ple dins el conegut bati-bull de qualsevol ciutat industrial del planeta. Els cotxes arrossegant motors lluents, els vianants traspasant carrers atrafegats.

Només més tard, quan les coses i les persones tornen ser a lloc i retorna la suau tranquil·litat d'aquestes ciutats que es confonen amb el medi natural, t'adones que aquí la vida és més quieta, més plàcida, potser més a la mesura.

A la franja de marina, el fet turístic és factor diferenciador i del tot condicionant d'aquest sector de la Selva i afegeix tota una situació genuïna a les seves poblacions. Penetrar en les multituds que s'arrosseguen per les tèbies nits d'estiu al llarg de la costa és deixar-te dur cap a una espiral de fantasia, que no té res a veure amb la quotidiana vida dels pobles de terra endins. El túnel obert al bell mig de la Serralada de Marina, que connecta la Selva interior amb la costa, actua com una mena de túnel del temps i et pot traslladar en un girant d'ulls del món quasi ancestral de les arcaïques Guillerries a l'esbojarrat i fascinant món de l'Europa de vacances. Quan t'asseus al passeig de mar de Lloret i xarrupes lentament un Sanfrancisco, mentre tota mena de cossos humans desfilen davant la ratlla del mar, pots oblidar-te ben bé d'aquell món quiet i monòton,

que just a l'altra banda de serralada es dedica a les més diverses activitats de producció al ritme acompassat de la serenitat.

L'activitat de la comarca l'ha convertida en un discret pol d'atracció per les diferents onades d'immigració que han tingut lloc els darrers decennis. Treballadors vinguts de diferents parts de l'estat han fet de la Selva el seu lloc de residència. Darrerament, un nou fenomen migratori, la vinguda d'onades d'africans, homologa del tot aquesta comarca a les terres de més enllà del Pirineu. I també aquí, com més enllà de les fronteres, els primers problemes s'han començat a produir. Només cal recordar el centre d'interès periodístic que, aquest hivern sense nevades, ha esdevingut Santa Coloma de Farners. Arrel d'aquesta problemàtica es feien circular acudits més o menys oportuns. N'hi havia un que feia referència al nom de la comarca:

—A veure si saps per què hi ha tants de negres a Santa Coloma?

—...

—Perquè és la capital de la Selva.

Lloret de Mar

No se sap si l'acudit va fer riure mai a ningú ni si tan sols és acudit.

De totes maneres, aquest darrer fenomen migratori no fa res més que confirmar una vegada més la qualitat de terra de pas que, junt amb les seves veïnes, té aquesta comarca. I és un clar exponent modern que explica més bé que cap teorització com aquest país s'ha fet amb gent vinguda de molts indrets del planeta. La Selva es troba al bell mig del que Vicens Vives anomenava el passadís de Catalunya i està destinada a rebre tota mena d'aflluències d'homes i dones que, potser només venint aquí de passada, s'hi estableixen definitivament i en fan el seu país.

Tradicció i modernitat

Amb una economia tan variada, que va des del sector més primari fins al del turisme, passant per tots els sectors intermedis, i amb la complexitat social que produeix la immigració constant i el turisme, no és estrany que les relacions humanes al voltant de l'economia presentin a la Selva les més diverses tipologies. Al costat de les restes de relacions caciquils que poden observar-se sobretot als pobles d'arran de muntanya, les

dinàmiques del món industrial es manifesten sovint, especialment, en els sectors més definits de la Tordera. En general, però, l'equilibri entre el món rural i l'industrial ha guanyat a favor del primer, més antic i ancestral.

Cal deixar per un estudi més profund la relació que tot aquest món pugui tenir amb el panorama electoral de la Selva, on la majoria dels municipis són governats per Convergència i Unió.

Un marc físic aparentment tranquil com el de la Selva podria fàcilment enganyar. De la mateixa manera que l'activitat industrial resta, un si és o no és, amagada sota els arbres, també tot un món subterrani, muntat entorn d'obscurs interessos, hi bull intensament i, sovint, les seves erupcions són ben espectaculars. Els darrers anys la Selva ha estat escenari de diversos crims, alguns d'ells no aclarits encara, de batudes policiaques a traficants de droga, de tota mena d'incidents que converteixen el jutjat de Santa Coloma en una freqüent primera pàgina de diaris i revistes.

La tipologia criminal és una clara mostra dels mons encontrats de la comarca. Al costat de crims amb regust del més genuí realisme rural de tombants de segle, com fou el de la dona d'Anglès degollada mentre feia el dinar, hi ha crims com el de l'industrial assassinat d'un tret en un restaurant, durant un àpat de negocis, per un individu que actuà amb el més pur estil de la màfia internacional de finals de segle.

Crims amb el món de la droga com a fons.

Crims amb regusts freudians.

En definitiva, la Selva, amb un marc tranquil, sovint arcaic, conté tots els ingredients de la societat moderna. I quan les nits d'hivern, salvant tots els obstacles de motors accelerats t'introdueixes a les seves discoteques multiespectacle on hi desfilen les més escandaloses vedettes del moment, pot semblar-te que et trobes a qualsevol centre d'esbarjo del món més rabiosament mil nou-cents vuitanta-nou.

I quan durant el rally Costa Brava captés, en un revolt distret, els ulls lluents d'aquell pilot que travessa tots els camins de la Selva i

Tossa de Mar

Arbúcies

hi descobreixes l'emoció, l'ambició, l'avidesa, saps que ets dins la mirada més universal d'aquest final de mil·lenni.

On queda el pelegrí de Tossa que cada-any-cada-any-cada-any arrossega peus descalços pels turons esquerps a través dels segles?

Mons encontrats. Sovint irreconciliables. O potser no?

Mons inèdits

Malgrat tot, però, malgrat ser una terra de pas, d'estar al mig del passadís que uneix Catalunya amb el món sencer, malgrat trobar-se en un dels principals centres de desen-

volupament industrial de l'Europa contemporània, la Selva conserva encara racons tan inèdits que semblen impossibles.

I si penetres els seus boscos de castanyers mil·lenaris, si escoltes el silenci de l'aigua al fons de les seves valls muntanyenques, si et pren la força incontestable de les roques de granit que l'estructuren, et trobes de cop amb uns mons tan primitius que pots sentir que toques el principi de totes les coses, que experimentes el començament dels temps a la punta de la teva pell.

Llavors potser podràs dir, com deia una meva amiga de l'Esparra, «La Selva... connois pas, però aquesta terra m'ha ben enganxat».